

Latina pro historiky umění 21. lekce

- Letopočty, chronogramy
- Kalendář

Domácí příprava

Cvičení 19

1/ Přeložte z latiny do češtiny

a) Sescentās fēminās et decem puerōs vidistis.

Viděli jste šest set žen a deset chlapců.

b) Monastērium splendidum ā duobus sacerdotibus eminenter ornātum est.

Nádherný klášter byl skvěle vyzdoben dvěma knězi.

c) Magister bonus et sapiens duodēvīgintī puellās vidit et sapienter laudavit.

Dobrý a moudrý učitel viděl osmnáct dívek a moudře (je) pochválil.

Domácí příprava

Cvičení 19

2/ Přeložte z češtiny do latiny (používejte perfektum)

a) Biskup daroval padesáti zbožným farářům dvě stě velkých obrazů.

Aktivně: **Episcopus quinquaginta parochis piis donavit ducentas imagines magnas.**

Pasivně: Ducentae imagines magnae quinquaginta parochis piis ab episcopo donatae sunt.

b) V roce 1598 (rozepište slovně) přilétly tři tisíce krásných ptáků.

In anno millesimo quingentesimo nonagesimo octavo / duodecentesimo tria milia pulchrarum avium advolaverunt.

c) Dvacátý pátý opat kláštera sv. Jana Křtitele vlastnil velkou knihovnu s třemi sty knihami.

Aktivně: **Vicesimus quintus abbas monasterii sancti Joannis Baptistae bibliothecam magnam cum trecentis libris posedit.**

Pasivně: Bibliotheca magna cum trecentis libris a vicesimo quinto abbate monasterii sancti Joannis Baptistae possessa est.

Domácí příprava

3/ Zapište letopočty římskými číslicemi

1828

MDCCCXXVIII

1948

MCMXLVIII

2011

MMXI

1620

MDCXX

1752

MDCCLII

1918

MCMXVIII

1492

MCDXCII / MCCCXCII

1848

MDCCCXLVIII

Domácí příprava

4/ Zapište letopočty arabskými číslicemi

MDCXC

1690

MDXLVI

1546

MCDXX

1420

MDCCCLXXIV

1874

MCMLVIII

1958

MCMXXVII

1927

MDCCXLVI

1746

MMI

2001

Letopočty, chronogramy

Dalším způsobem datování je využití **chronogramu** - latinského nápisu, kde **všechna písmena**, která označují **latinské číslice** dávají **v součtu letopočet** vztahující se k osobě, věci nebo události, k níž se nápis váže.

Např.

ANNO / DESAEVIENTE LIBITINA / PESTIFERA OLOMVCENSES

(500+5+1+50+1+1+1+1+50+1000+5+100=1715); v době, kdy v Olomouci řádil mor. – nápis na cimbálu poutního kostela na Svatém Kopečku u Olomouce

Letopočty, chronogramy

RENOVATA PER OPES
PHILIPINAE COMITISSAE /
BVQVOY NATAE CZERNIN
CHVDENITZ REVIVO.
(=1888) / REPARATA
5+53+1102+10+101+606+11
= 1888

ELEGANTIUSQUE EXORNATA
A.(NNO) D.(OMINI) MMXV (= 2015).

Kostel Panny Marie Těšitelky v Dobré Vodě, alianční znak donátorů kostela Karla Kajetána Buquoye a jeho manželky Filipiny rozené Černínové z Chudenic (1858-1937).

Obnoven úsilím hraběnky Filipiny Buquoy rozené Černínové z Chudenic pro její spásu. Opraven a skvostněji vyzdoben v roce 2015.

Překlad: *Milostiplná Matko Boží, ty, jenž nejsi poskvrněná hříchem, vyslyš modlitby, prosím tě o ochranu.*

Chronogramy - cvičení

1/ Olomouc, m. č. Nová Ulice - Immaculata (Brněnská ul., před domem čp. 58) – **dat. r. 1776** (číslicemi) na zadní straně a dvojnásobným chronogramem obsaženým v nápisu (modlitba) vyrytém v boltcové kartuši na čelní straně hranol., mírně kónického podstavce s konkávně projmutými boky: **TV ALMA DEI VIRGO / NON LABIBVS INC[-]YTA / VERA / SVSCIPE VOTA TIBI / SVPPILICO PRAESIDIVM**

a.) vyznačte dvojnásobný chronogram a pokuste se doplnit chybějící písmeno v nápisu, aby zůstal zachován letopočet 1776.

**TV ALMA DEI VIRGO / NON LABIBVS
INC[L]YTA / VERA =1776 / SVSCIPE VOTA TIBI /
SVPPILICO PRAESIDIVM =1776;**

Y se většinou počítá jako II=2

Chronogramy - cvičení

Olomouc Hradisko- **SOCHA SV. JANA NEP. ALMUŽNÍKA** r. 1737 (viz chronogram) vytvořil *J. Winterhalder st.*, podstavec vytesal *Jan Václav Rokický*.

Překlad: *Na přání hradiské kanonie a z vděčnosti ke svému patronovi pořídil 55. opat Norbert narozený na svátek sv. Jana Nepomuckého.*

a.) vyznačte dvojnásobný chronogram (1737) v nápisu:

**SANCTI IOANNIS NEPOMVCENI / FESTIVO DIE NATVS
ET / PATRONO GRATVS POSVIT NORBERTVS /
QVINQVAGESIMVS QVINTVS ABBAS VOTIS
CANONIAE GRADICENSIS.**

**SANCTI IOANNIS NEPOMVCENI / FESTIVO
DIE NATVS ET / PATRONO GRATVS POSVIT
NORBERTVS (=1737) / QVINQVAGESIMVS
QVINTVS ABBAS VOTIS CANONIAE
GRADICENSIS (=1737).**

Kalendář

Názvy měsíců:

Īanuārius	<i>leden</i>	lūlius	<i>červenec</i>
Februārius	<i>únor</i>	Augustus	<i>srpen</i>
Mārtius	<i>březen</i>	September	<i>září</i>
Aprīlis	<i>duben</i>	Octōber	<i>říjen</i>
Maius	<i>květen</i>	November	<i>listopad</i>
lūnius	<i>červen</i>	December	<i>prosinec</i>

Jména měsíců Aprīlis, September, Octōber, November a December se skloňují podle 3. deklinace, jména ostatních měsíců se skloňují podle 2. deklinace, vzor architectus.

Např. *Incipientē mensē Martiō florēs primī appārent. Když začíná měsíc březen, objevují se první květy.*

Kalendář

Názvy dnů v týdnu:

Římané pro dny v týdnu užívali jména bohů a nebeských těles.

Dies Solis –	neděle (den Slunce)
Dies Lunae –	pondělí (den Měsíce)
Dies Martis –	úterý (den Martův)
Dies Mercurii –	středa (den Merkurův)
Dies Jovis –	čtvrtek (den Jupiterův)
Dies Veneris –	pátek (den Venušin)
Dies Saturni –	sobota (den Saturnův)

Kalendář

V křesťanské éře tyto názvy nahradilo nové označení dnů týdne

Dies dominica – neděle

sabbatum – sobota

Pro všední dny se používalo označení jejich pořadí

feria secunda – pondělí (Pozor!!! První den týdne – feria prima je neděle)

feria tertia – úterý

feria quarta – středa

feria quinta – čtvrtek

feria sexta – pátek

Cvičný zápočtový test

1/ Přeložte do češtiny, pokuste se o souvislý, čtivý překlad:

Thermae Caracallae magnae et pulchrae erant. Homines multi thermas celebres unum de septem miraculis urbis Romae nominaverunt. Imperator Caracalla thermas in tertio saeculo sapienter exstruere curavit. Thermae ingentes erant. Mille et sescentos homines in uno momento in thermas saepe balneaverunt. Etiam aquaeductus novus exstructus est. Eo aqua ad thermas ex remotis locis ducta est. Aedificia thermarum etiam a pictoribus claris et sculptoribus peritis magnifice ornata sunt. Hodie thermae sine aqua sunt sed a multis viris feminisque visitantur.

Slovíčka:

thermae, arum f. – lázně

Caracalla, ae, m. – Marcus Aurelius Severus Antonius zv. Caracalla – římský císař 211–217 n. l.

miraculum, i, n. – zázrak, div

exstruo, ere, exstruxi, exstructum – postavit

curo, are, avi, atum – postarat se

ingens, ingentis – ohromný, rozsáhlý

momentum, i, n. – chvíle, okamžik

saepe – často

balneo, are, avi, atum – koupat se

aquaeductus, us, m. – akvadukt

eo-jím (to je akvaduktem)

remotus, a, um – vzdálený

duco, ducere, duxi, ductum – vést, přivádět

Cvičný zápočtový test

2/

a.) Podle zásad transkripce latinských nápíšť přepište text nápisové desky nad vstupem do rozhledny Babylon, která byla postavena pro potřeby zeměměřičů.

b.) Nápis přelošte do češtiny:

Slovíčka:

dimensio, onis, f. – rozměr, rozměření

subsidium, ii, n. – podpora

erigo, erigere, erexi, erectum – vztyčit, postavit

3.) Přelošte do latiny:

Základní (*fundamentalis, e*) kámen (*lapis, lapidis, m./f.*) dvou vysokých věží (*turris, turris, f.*) a tří širokých bran byl šťastně zasvěcen (*použijte indikativ perfekta od slovesa voveo, vovēre, vovi, votum*) moudrým (*použijte adjektivum sapiens, sapientis*) a bohatým knížetem v roce 1499 (*použijte římské číslice*).